

Leano la Naha la Twantsho ya Bobodu (NACS)

Leano la Ntshetsopele ya Naha: Ka Leano la Ponelopele ya 2030, ho ikemiseditswe ho ba le setjhaba se se nang bobodu, se ikemiseditseng ka boitshwaro bo botle mmoho le mmuso o ikemiseditseng ho hlokomela setjhaba sa ona.

NACS, e ne e tjaelwe monwana ke Kabinete ka la 18 Pudungwana 2020, mme e fana ka moralo le tsela eo Afrika Borwa e ikemiseditseng ka yona ho theha setjhaba seo ho sona:

- taolo le theko ya thepa ya mmuso di tlang ho behwa leihle le ntjhotjho, di be pepeneneng mme hape ho be le boikarabelo;
- setjhaba se rupellwang hore bobodu bo etsahala jwang le hore se ka etsa jwang ha bobodu bona bo etsahala;
- setjhaba le ba behang bobodu ba kgothaletswa ho tlaleha bobodu, mme ba etsang seo ba netefaletswa tshireletso le tshetso;
- basebeletsi ba mmuso ba tlang ho qobellwa ho nka boikarabelo ka bothata ba ho se tliswe ha ditshebetso setjhabeng;
- dikgwebo tse ikemiseditseng mmoho le mekgatlo ya setjhaba di tlamehang ho sebetsa ka tsela e nepahetseng mme le tsona di ikarabelle diketsong tsa bobodu moo di amehang teng; mme bobodu ha bo a tlameha ho ba le sebaka makaleng ohle mme bohle ba tla fumaneha ba boetsa, ba tla tlameha ho ikarabella diketsong tseo tsa bona.

Maikemisetso a NACS ke ho thibela bobodu ka hore mmuso o etse dintho ka nepo le ho beha tsohle pepeneneng le ho bontsha boikarabelo setjhabeng. A mang maikemisetso ke ho phakisa ho bona diketso tsa bobodu e leng se tla thusa mekgatlo e qobellang molao le e lwantshang bobodu mesebetsing ya yona. Twantsho ena ya bobodu e kenyeletsang le setjhaba, e tla fokotsa tjelele e senyehang dikomesheneng tsa dipatlisiso, diphuputsong tsa diforensiki le ho matha makgotleng a dinyewe.

Leano lena le tla ba le ditshiya tse tshetsoeng tsa mantlha tse tla le atlehisana:

Tshiya	Le tla sebetsa jwang*
1. Ho kenyeletswa ha setjhaba: Ho kgothaletsa le hona ho phahamisa taba ya hore setjhaba se nke karolo, se behe bobodu, se sebetse ka nepo le hore dintho di behwe pepeneneng dikarolong tsohle tsa setjhaba.	A. Ho tshetsoa taba ya hore setjhaba se nke karolo le ho se kgothatsa boitekong ba sona ba ho lwantsha le hona ho thibela bobodu. B. Ho tshetsoa le ho sireletsa ba behang bobodu esitana le ho ntlafatsa ditsela tsa ho beha. C. Ho ntlafatsa taolo e nepahetseng le ho kgothaletsa boinehelo mosebetsing wa setjhaba. D. Ho eketsa le hona ho matlafatsa taba ya ho sebetsa ka tsela e pepeneneng makaleng ohle.
2. Boitshwaro ba profeshenale: Ho ntshetsapele ho sebetsa ka mokgwa wa profeshenale ha basebetsi makaleng ohle le ho nyolla menyetla ya ho qeta bobodu mesebetsing.	A. Ho theha maemo a profeshenale makaleng a mmuso mmoho le ho aha mmuso o nang le bokgoni. B. Ho ntlafatsa bokgoni le tshetso e ntle mesebetsing yohle ya ho lwantsha bobodu.
3. Taolo e nepahetseng e nang le tlhokomelo le e bontshang boikarabelo: Ntlafatso ya taolo, tlhokomelo le hona ho	A. Ntlafatso ya ketapele e nepahetseng makaleng ohle. B. Ho matlafatsa tlhokomelo le taolo e phethahetseng makaleng ohle a mmuso. C. Ho matlafatsa ho sebetsa ka nepo le botshepehi makaleng ohle.

netefatsa hore baetsi ba bobodu ba fumana kotlo mekgatlong yohle.	D. Ho matlafatsa lenaneo la ho ba le boikarabelo le ho laola maano ka nepo mekgatlong le makaleng ohle.
4. Tsela e nepahetseng le e pepeneneng ya dithendara tsa mmuso: Ntlafatso ya tshetso e ntle le e tshetsoeng dithendara tsa mmuso.	A. Ho ntlafatsa qobello ya tlhokomelo dithendara tsa mmuso. B. Ho ntlafatsa tshetso e pepeneneng le tsela e nepahetseng ya ho boloka dintlha tsa dithendara tsa mmuso. C. Ho tshetsoa tshetso ya profeshenale Tshetsoeng ya Tlhahiso ya Thepa.
5. Mekgatlo e matla e lwantshang bobodu: Matlafatso ya tshetso ya disebediswa, kgokahano le tshetsoanommoho, tshetso e nang le boikarabelo esitana le ho netefatsa ho ikemela ha mekgatlo e lwantshang bobodu.	A. Matlafatso ya tshetsoanommoho ya Afrika Borwa le dinaha tse ding twantshong ya bobodu. B. Ho theha mekgatlo wa kgokahano pakeng tsa mekgatlo yohle e lwantshang bobodu. C. Tshetso ya disebediswa mekgatlong e lwantshang bobodu ka ho netefatsa hore e fumana disebediswa tse hlokalang tse kenyeletsang thupello, basebeletsi esitana le tsela e ntlafaditsweng ya ho sebetsa e le ho ntlafatsa mekgatlo ena e qobellang molao. D. Ho netefatsa ho ikemela ha mekgatlo e fuputsang ketso tsa bobodu le e tshwarang ba amehang.
6. Tshireletso ya makala a kotsing: Ho sireletsa makala ao bobodu bo etsahalang ha bobebe ho ona mmoho le ho netefatsa taolo e nepahetseng ho ona.	A. Ho etsa dipatlisiso hore ke makala a fe a mmuso le a ikemetseng ao bobodu bo etsahalang ha bobebe ho ona. B. Ho beha melao ya thibelo bakeng sa ntlafatso ya taolo e nepahetseng le ho fokotsa bobodu makaleng ao bo etsahalang ha bobebe ho ona. C. Ho beha mehato e behetsweng ho fedisa bobodu leihlo, ho e hlaloba mmoho le ho e lekola botjha makaleng ohle ao bobodu bona bo etsahalang ha bobebe ho ona.

NACS e etsa tshisinyo ya leano le lekotsweng botjha la twantsho ya bobodu le nang le mekgahlelo e mmedi.

Mokgahlelo wa 1: Ho kengwa tshetsoeng ha leano la nakwana le kenyeletsang dipatlisiso, ntshetsopele le ho ralwa ha maano a lebisitsweng ho Kabinete bakeng la ho thehwa ha mekgatlo wa nakwana o nang le ditho ho tswa makaleng a fapaneng o tla lwantshana le bobodu o tla bitswa Moifo wa Naha wa Dikeletso Twantshong ya Bobodu (NACAC). Mekgatlo ona, o tla sebetsana le dikomiti tse thehilweng tsa matona, mekgatlo ya makala esitana le ya setjhaba. NACS e sisinya hore NACAC e thewe ke Mopresidente, e sebetse dilemo tse pedi mme e qhalwe hang ha ho thehwa mekgatlo o motjha wa moshwelella.

Mokgahlelo wa 2: Ho thehwa ha mekgatlo o moholo wa mmuso o molaong o tla sebetsa tlasa Palamente, o tla sebetsa ka ditsela tse fapafapaneng mme o be le ditho ho tswa makaleng a fapaneng, o sebetse ho latela leano la mmuso le setjhaba twantshong ya bobodu. Mekgatlo ona, o tla tlameha ho fumana lebitso le o tshwanetseng ho latela tshisinyo tsa NACAC mme qeto ya teng yona e tla nkuwa ke lefapha le ikarabellang. A mang a maikemisetso a mekgatlo ona wa moshwelella e tla ba ho hlalisa maano a nako e telele twantshong ya bobodu.

NACS e se e ntse e qadile ka mosebetsi wa yona jwalo ka ha ho se ho na le diphuputso tse etsuwang ke *Fusion Centre* e tlasa bolaodi ba komiti e Ikgethileng ya Mekgatlo e Fapaneng e Lwantshang Bobodu. Mosebetsi ona o kenyeletsa le mehato e nkuwang ke mekgatlo e lwantshang bobodu e mabapi le bobodu letsholong la ente ya *COVID19* mmoho le tshebetso ya nakwana ya NACS e okametsweng le hona ho laolwa ke *NACS Reference Group* and *NACS Steering Committee*.

Bakeng sa lesedi le eketsehileng ka NACS mmoho le ditokomane tse mabapi le yona, kena ho:
www.gov.za/AntiCorruption

Anti-corruption toll-free line 0800 701 701